

New observations on the road of Ephesus-Hypaepa-Sardeis and Persian Royal Road

Ephesos-Hypaipa-Sardeis yolu üzerine yeni gözlemler ve Pers Kral Yolu

Hatice Kalkan¹

Abstract

Searches in 2012 have been conducted in order to determine the ruins of Hypaepa, to form its plan and its spread area, but its immediate surrounding and transportation connections have been evaluated in 2013. Hypaepa is a city in ancient Lydia draws attention in terms of its geographical position and its important ruins that belong to Persian period. In respect of the date of establishment, it believes that Achaemenid Period had been formed in the effect of a temple of Anahita culture and solemn area. In particular, Artemis-Anaitis (Anahita) depictions on Hypaepa coins indicate that it has an importance as a center of worship of the emperor. Some studies related to the ancient city's transport system have been carried out during the surface studies in Hypaepa and its around in the summer of 2013. Some observations have been made by walking on the southern slopes of Tmolos from Sardis to Hypaepa and some remnants of a narrow road have been found. The descending road through the slopes on Little Meander bears city's acropolis. This short road between Ephesus-Sardis has a certain importance against all obstacles and challenges. In the second part of

Özet

Bu çalışmada 2012 yılından itibaren araştırılmaya başlanan Hypaipa Antik Kenti ve Çevresi Yüze Araştırmalarında gözlemediğimiz güzergah bağlantıları ile ilgili yeni tespitler üzerinde durulmaktadır. İonia isyancılarının yürüdüğü Ephesos-Hypaipa ve Sardeis arasındaki yolun rotası üzerine çeşitli görüş ve tespitler halen mevcuttur. Tarafımızdan yapılan çalışmalarında ise bu hattın Üzümlü-Hypaipa arasında kalan alandaki durumu aydınlatılmaya çalışılmıştır. Üzümlü Köyünün doğusundaki kuzey-güney doğrultulu Rahmanlar Çayı üzerinde bulunan tek göz kemerli üç köprüünün Hypaipa'ya ilerleyişte önemli bir yeri olduğu açıktır. Nitekim bu örneklerden ortada yer alan köprüden olasılıkla Hypaipa istikametine uzayan doğal bir geçit bağlantısı izlenebilir durumdadır. Arazi gözlemlerimizde buradan devam eden güzergahın, ince uzun ve çok yüksek olmayan engebeli bir alanda kesildiğini ve buradaki dar bir boğazdan aşılabilirdiğini saptadık. Büyük olasılıkla burada antik dönemde bataklık ve sazlık durumda olan

¹ Yard. Doç. Dr., Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Van, haticekalkan@yyu.edu.tr
Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün izinleriyle yaptığımız çalışmalar Yüzüncü Yıl Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projesi Başkanlığı tarafından desteklenmektedir. Araştırmalarımıza yaptıkları katkı nedeniyle Prof. Dr. Veli Sevin ve Ödemiş Müzesi Müdürlüğü'ne minnet borçluyum.

our study, the system that lies from Hypaipa to the west has been focused and some observations in Üzümlü Village in the west of the ancient city have been made. Hypaipa which is cross roads of the roads that lie through the north of Kaystros Plain has a strategic location on Little Meander Valley. Sardis in this location is located on the route from Ephesus in the west, Dioshieron and Neikeia in the east. Moreover, the city must be considered as an important centre on the Persian Royal Road system because of its location and sanctuaries of Persian Anahita which mentioned by ancient writers.

Keywords: Lydia, Hypaipa, antique roads, Roman bridges, Caystrus

[\(Extended English abstract is at the end of this document\)](#)

alanların katedilmesi Tmolos'un yüksek eteklerinde izlenen bir rotayı zorunlu kılmış olmalıdır. Kaystros Ovasının kuzeyine uzayan yolların bir kavşak noktası olarak Hypaipa, doğu küçük Menderes Vadisine hakim stratejik bir konuma sahiptir. Bu konum kuzeyde Sardeis, doğuda Dioshieron ve Neikaia, batıda ise Ephesos'tan gelen rotanın bulunduğu bir noktadadır. Ayrıca olasılıkla kent, barındırdığı Pers Anahita kutsal alanları nedeniyle de Kral Yolu ağı üzerinde önemli bir uğrak merkezi olarak değerlendirilmelidir.

Anahtar Kelimeler: Lydia, Hypaipa, antik yollar, Roma Köprüleri, Kaystros

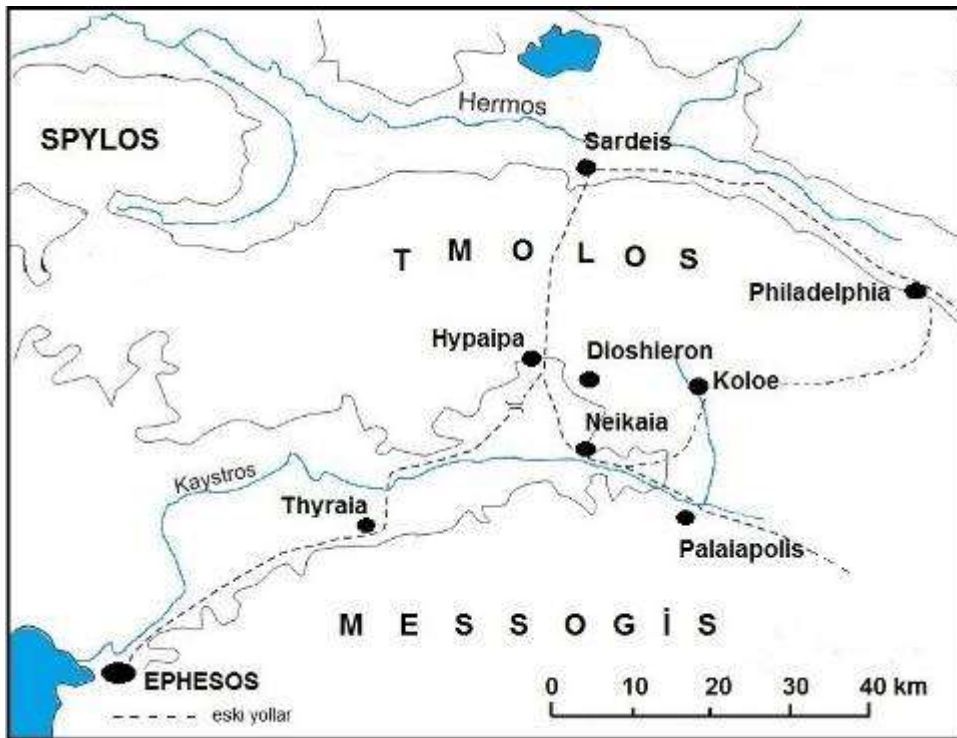
Hypaipa Kent Araştırmaları

Lydia Bölge kentlerinden biri durumundaki Hypaipa, ağırlıklı olarak konum açısından sahip olduğu önem ve Anadolu'daki Pers dönemine ait antik kaynaklardan bilinen önemli kalıntıları ile dikkat çekmektedir. Burada ilki 2012 yılında başlatılan araştırmalar öncelikle kentin kalıntılarının tespiti, genel planının oluşturulması ve yayılım alanının belirlenmesi yönünde gerçekleştirilmiş olup, 2013 yılında ise yakın çevre ve ulaşım bağlantıları değerlendirmeye alınmıştır (Kalkan&Yaldır, 2014a; Kalkan&Yaldır, 2014b). Hypaipa'da halen kullanılabilir antik köprülerin benzerlerinin Üzümlü-Ortaköy kesiminde Rahmanlar Çayı üzerinde de yer alıyor olması kentin özellikle Roma Döneminde sahip olduğu hareketliliğe dair fikir vermektedir. Nitekim kente dair ilk antik metin kayıtları da Roma Döneminden itibaren günümüze ulaşmaktadır (Appianus- M.Ö.86) . Kuruluş tarihinin olasılıkla Lydia Dönemine kadar uzandığı hususunda Sevin, burada tesis edilmiş bulunan Akhaimenid Dönem Anahita kültünün ve kutsal alanlarının daha erken bir tapım geleneğinin etkisinde şekillenmiş olabileceği görüşündedir (Sevin, 1974: 45). Özellikle Roma Dönemi Hypaipa sikkeleri üzerinde sıklıkla görülen Artemis–Anaitis (Anahita) betimlemeleri ise kentin uzun süreli bir tapım merkezi olarak taşıdığı öneme işaret eder niteliktedir. Olasılıkla bu anlamda artan önemi ve Bizans Döneminde –kısa süreli de olsa- taşıdığı Metropolitik statüsü zaman içinde genişleyen bir kent görünümünü ortaya koymuştur. Yapılan çalışmalarda da kentin en geniş sınırlarını belirleyen kalıntıların Bizans Dönemi kemerli sur uzantıları olduğu anlaşılmaktadır. Artan nüfusun kentin genişlemesinde önemli bir etken olduğu düşünülebilir. Burada arkeolojik açıdan tespiti yapılan

çoğunluğu halen kullanılabilir durumdaki köprü ve antik yol bağlantıları, kentin dinsel önemi ve Sardeis'e ulaşım güzergahında bir geçiş noktası olması ile ilgili görülebilir.

Ephesos-Hypaipa- Sardeis Güzergahı

MÖ 499 yılında Ephesos'tan yola çıkan Batı Anadolu'lu (İonialı) isyancılar Pers satraplık merkezi Sardeis'e sürpriz bir baskında bulundular. Tarihlerde *İonia İhtilâli* olarak geçen bu harekât sırasında asiler, doğuya doğru Kaystros ırmağı (Küçük Menderes) boyunca ilerleyerek, Tmolos Dağı'nı (Bozdağ) aşıp, hiç direniş görmeden Sardeis'e ulaştılar (Herodotos, V. 100). Daha sonra Persler Tmolos Dağı üzerinde beyaz mermerden bir gözetleme kulesi (ἔξέδραν λευκοῦ λίθου) inşa ederek olasılıkla yol güvenliğini denetim altına almaya çalıştılar (Strabon XIII : 625; ayrıca bkz. Foss, 1978: 47 vdd.; Bengisu, 1996: 2 vd.; Gezgin, 2002 181-187.). Her ne kadar Herodotos'ta adı geçmemekle birlikte, MS IV. yüzyılın ortalarına ait Peutinger Tablosu'nda işaret edilmiş bulunan Ephesos-Sardeis arasındaki bu kısa yolun Hypaipa (eski Tapay-Datbey, bugün Günlüce) kenti yöresinden geçtiği konusunda genel bir görüş birliği bulunmaktadır (Foss, 1978: 33; Botha, 1988: 77; Wyle, 1992: 126; French, 1997: Fig. 1). MÖ 395 yılında Lydia satrapı Tissaphernes'in bu yolu, Karabel Geçidi'ni aşarak Sardeis'e yürüyen Sparta kralı Agesilaos'un saldırısını önlemek amacıyla kullandığına da inanılmaktadır (Foss, 1978: 28; Botha, 1988: 77; French, 1997: 195).

Res.1- Hypaipa Antik Kenti ve yol bağlantıları

Tmolos dağlarının güney etekleri üzerinde kurulu bulunan Hypaipa'nın bu yol üzerindeki konumundan sık sık söz edilmiştir. Özellikle C. Foss Sardeis'ten çıkıp kuzeyden güneye, Küçük Menderes ovasına uzanan dağ yollarını ayrıntılı olarak incelemiş ve biri batıda, Lübbey Yaylası (bugün Çamyayla), biri de doğuda Subatan Yaylası üzerinden iki yolun indiğini belirlemiştir (Foss, 1978: 27 vdd., Res. 1). Bunlardan doğudaki Sardeis-Subatan Yaylası yolu doğrudan doğruya Hypaipa'ya uzanır. 35 km kadar uzunluğundaki yolun MÖ 499'daki ayaklanma sırasında izlenen güzergâh olabileceği kabul edilmiştir. Ancak bu ayrıntılı çalışmada yalnızca kuzey-güney istikametindeki dağ yolları üzerinde durulmuş, Hypaipa'dan batıya doğru uzanan güzergâh konusunda hiçbir değerlendirmede bulunulmamıştır.

Yol güzergahı- 2013 yılı arkeolojik verileri

2013 yazında Hypaipa ve çevresinde yaptığımız yüzey araştırmaları sırasında antik kentin ulaşım sistemleri konusunda çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Kuzeyde Sardeis'ten çıkıp Subatan Yaylası üzerinden Hypaipa'ya inen güzergâhın Tmolos'un güney yamaçları üzerindeki bir bölümünde yürünerek incelemelerde bulunulmuş ve üzeri zaman zaman taş kaplamalı dar bir yolun kalıntlarına rastlanmıştır. Daha önce C. Foss tarafından incelenen bu dar, zigzaglı ve engebeli hat üzerinde, Hypaipa'nın birkaç kilometre kuzeyinde, kayalara oyulmuş bir haç işareti ile ΚΩ harfleri tespit edilmişti; ancak ne yazık ki bu işaretler bugün tahrip edilmiştir (Foss, 1978:32, lev.2:2; araştırmacı bu işaretlerin Geç Antik Döneme/M.S.IV-VI ait olduğunu ve olasılıkla *Constantinus* adının kısaltması olabileceğini düşünür). Küçük Menderes ovasına hakim yamaçlar üzerinden kıvrıla kıvrıla alçalan yol sonuçta kentin akropolüne doğru inmektedir. Ephesos-Sardeis arasındaki bu kısa yolun, tüm engebe ve zorluklarına karşın belli bir önem taşıdığı belirgindir. Sardeis'te bulunan ve IV.-VI. yüzyıllar arasına tarihlenen Yunanca bir yazıtta geçen Ὑπερηνού 'νβόλον sözleri bu yolu ifade etmek için kullanılmış olmalıdır (Foss, 1976: 44 vd., 115).

Çalışmamızın ikinci bölümünde, Hypaipa'dan batıya doğru uzanan sistem üzerinde durulmuş ve antik kentin hemen batısındaki Üzümlü köyü yöresinde incelemelerde bulunulmuştur. Bugün Ödemiş ilçesine bağlı bir köy durumundaki Üzümlü, kaynağını Tmolos'un güney yamaçlarından alıp Kaystros ırmağına karışan Rahmanlar çayının aktığı dar vadinin batı yamaçları üzerinde kuruludur; bu çay Küçük Menderes'in en büyük kollarından biridir. Uludere adlı daha küçük bir akarsuyun iki tarafında kurulmuş bulunan Günlüce ile Rahmanlar Çayı vadisinde yer alan Üzümlü köyleri arasındaki uzaklık kuş uçuşu 2 km kadardır. İki yerleşim alanını birbirinden, kuzey-güney yönlü, alçak ve ince uzun bir sırt ayırmaktadır. İncelemelerimiz özellikle güneyde Ortaköy'den (Medekse) başlayıp Dereuzunyer köyü yakınlarına kadar uzanan 2.5 km kadar uzunluğundaki Rahmanlar Çayı vadisinde yoğunlaştırılmış ve bu kesimde doğu-batı yönlü trafiğe olanak sağlayan 3 eski köprünün

varlığı belirlenmiştir. Rahmanlar Çayı üzerine kurulmuş bulunan köprüler tek ve yuvarlak kemer gözlüdür. Henüz üzerlerinde ayrıntılı bir değerlendirmede bulunmadığımız köprülerin konum ve genel özellikleri şöyledir: En güney uçtaki köprü (Rahmanlar 1- 38° 15' 19.97" K -27° 55' 22.60" D), Ödemiş'e bağlı Ortaköy'ün hemen batısındadır. Doğu-batı yönlerinde uzanan köprü tamamen horasan harç, taş ve tuğla örgülüdür (Res.2). Kemerin iç ve dış yüzlerinde radyal sıralar halinde yerleştirilmiş taş ve ince tuğla bloklar dönüşümlü olarak kullanılmıştır. Mevcut yüksekliği 5.30 m kadardır. Günümüzde kullanılmayan bu köprü Geç antik çağ özellikleri taşır.

Ortaköy Köprüsü'nün 2 km, Üzümlü Köyü'nün ise 300 m kadar kuzeyindeki ikinci köprüye (Rahmanlar 2- 37°.47.827" K-028°.05.46" D), eski bir zeytinyağı işletmesinin yanındaki patikadan doğuya doğru yürünerek ulaşılır. Günümüze en iyi durumda kalan köprü tüm elemanlarıyla ayaktadır. İlkine benzer bir teknikte dönüşümlü olarak yerleştirilmiş tuğla ve taş örgülüdür. Horasan harç kullanılan örgüde zaman zaman antik mermer bloklardan yararlanılmıştır. Genişliği 7.40 m., yüksekliği 5 m., ayak genişliği 2.45 m., kemer genişliği 0.70 m. kadardır. Korkuluk ve yüzey kaplamaları günümüze kadar gelmiştir. Bugün kullanılmayan ve fakat iyi durumdaki köprü, Üzümlü ve Günlüce köylerini birbirine bağlayan doğal bir geçide yol vermektedir. Hypaipa antik kentinin 1.7 km kadar batısındaki köprü en kısa güzergah üzerinde ve kritik bir geçide giden konumdadır (Res.4). Ortadaki Üzümlü (Rahmanlar 2) Köprüsü'nün 700 m kadar kuzeyinde üçüncü bir köprü yer alır. Dereuzunyer köyünün 300-400 m güneydoğusundaki köprü (Rahmanlar 3- 38°16'47.88"K-27°55'59.97"D), diğerlerinden farklı olarak tamamen kireç-harç ve moloz taş örgülüdür. İnşa tekniği, günümüzde hala kullanılan bu köprünün diğer ikisine kıyasla biraz daha geç bir döneme ait olduğunu düşündürmektedir. Genişliği 7 m., yüksekliği 4.50 m., ayak genişliği 3 m. kadardır. Aynı akarsu üzerinde kurulmuş olmaları nedeniyle, su seviyesinin yüksekliği değişmediği için kemer açıklığı, genişlik ve uzunlukları birbirine yakın özellikler gösterir.

Res.2- Rahmanlar Köprü 1

Res.3- Rahmanlar Köprü 2

Res.4- Rahmanlar Köprü 3

Bu üç köprü, Hypaipa civarındaki Roma ve Geç Antik dönemlerdeki yoğun trafiğin en belirgin tanıklarındır ve ister batıdan gelip Hypaipa üzerinden kuzeye, Sardeis'e uzansın, isterse de doğudan gelip batıya gitsin, Kaystros Ovası'nın kuzeyine yönelen tüm yolların Hypaipa civarından geçtiğine tanıklık etmektedir. Yoğun bir trafiğe sahne olduğu anlaşılan kent, kuzeyden Sardeis, doğudan Neikaia, Dioshieron ve batıdan Ephesos üzerinden gelen yolların kavşak noktasında, tüm Doğu Küçük Menderes vadisine hakim stratejik bir noktada kurulmuştur. Batıdan Ephesos-Belevi ve Teira (Tire) üzerinden gelen yol Hypaipa'ya varmak için, güneye doğru önce Kaystros ırmağını, sonra da onun kollarından Rahmanlar Çayı'nı doğu-batı istikametinde aşmak zorundadır.

Res.5- Rahmanlar 2 köprüsüne bağlanan Hypaipa istikametindeki geçit

Res.6- Subatan Yaylasından inen antik yol

Küçük Menderes nehrinin nasıl aşıldığı konusunda hiçbir bilgiye sahip değiliz. Bu nehrin üzerinde çok gözlü büyük bir köprünün var olduğuna işaret eden antik izler bulunmamaktadır. Ancak, Eskiçağlarda büyük bataklık ve sazlıklarla kaplı olduğu anlaşılan Kaystros Ovası'nda karayolu sistemlerinin, biri güneyden Messogis Dağları, öteki kuzeyden Tmolos Dağları eteklerindeki daha

yüksek yamaçlar üzerinden gitmiş olması mümkün görünmektedir. Ephesos'tan çıkan yol, Belevi üzerinden (Polat, 2005: 57-72) Teira antik kentine doğru uzanıyordu. Burada yolun güneye ve doğuya doğru ikiye ayrılmış olması gerekir. D. French Tire'den gelen güney yolunun Hypaipa'ya, Hacı İlyas Tepeleri (bugün İlkurşun) üzerinden geçerek uzandığına işaret etmiştir (French, 1997: Fig.1). Tmolos eteklerinde izlenen güzergâh, bugün Ödemiş ilçe merkezinin batı sınırlarındaki Kayaköy, Karadoğan ve Ortaköy köyleri hattını izlemiş olmalıdır. Kayaköy'deki Hellenistik Dönem kalıntıları bu güzergâhı güçlendirici bir kanıt olarak ele alınabilir. Doğu-batı doğrultusunda uzanan bu hattı Kaystros'un kollarından Rahmanlar Çayı kesmektedir. Bozdağlar'dan büyük bir hızla akıp gelen bu çayı yılın en az 7-8 ayında bir köprü olmaksızın geçmek pek mümkün değildir. Bu nedenle Rahmanlar Çayı köprüleri özellikle Ephesos-Sardeis yol sistemi açısından stratejik bir öneme sahiptir.

Sonuç

Hypaipa antik kenti ve çevresinde 2012 ve 2013 yılları içinde gerçekleştirdiğimiz araştırmalarımız sırasında gerek Rahmanlar Çayı gerekse kenti ikiye ayıran Uludere üzerinde yer alan köprülerin doğu-batı doğrultulu bir ulaşımın sağlanmasında önemli arkeolojik veriler olduğu açıktır. Her ne kadar bu bağlantı ve geçiş sistemi Roma ve Geç Antik dönemi belgeleyici bir nitelik yansıtıyor olsa da daha erken dönemde de Hypaipa'ya uzanan en kısa rota olması dolayısıyla kullanılmış olmalıdır. M.Ö.499 yılında Ephesos'tan Sardeis'e isyancıların yürüdüğü yol olarak kabul edilen Hypaipa'dan Subatan Yaylasına devam eden güzergaha ulaşım için öncelikle 2013 yılında belirlemiş olduğumuz daha batı kesimdeki söz konusu alanın katedilmesi gerekmektedir. Bu hat, Sardeis-Susa arasındaki Kral Yolu'nun Batı Anadolu'da Ephesos'a uzamasıyla birlikte tarihi yol şebekesinin bir parçası haline gelmiş olmalıdır. Diğer bir deyimle, Hypaipa Akhaimenid Dönemde Anahita Tapınağının varlığı ile antik yazarların belirttiği gibi kutsal alanlarıyla bir (Pausanias, 5. 27 ; Tacitus, *Annales*. 3.62.) Pers yerleşimi ise, Ephesos-Hypaipa-Sardis arasında varlığını arkeolojik verilerle saptadığımız bu yolun da zamanının antik Kral Yolunun bir parçası olarak değerlendirilmiş olması mümkün görünmektedir. Bilindiği gibi bu yol, Darius I (521-485 B.C.) döneminde kurulmuş olup, Anadolu'yu İran'a bağlamış ve Akhaimenidlerin bu yol ile Batı Anadolu'ya kadar ulaşmalarını sağlamıştır. Herodotos (V:52, 53, 54 ; VII:239; VIII: 98) ve Xenophon (*Kyrop.*8.17-18) gibi antik yazarlar bu yol ile ilgili kapsamlı bilgiler vermektedirler. Buna göre Ephesos'dan başlayan ve Sardeis'e devam eden bu hat, üzerindeki korumalı posta istasyonları ile Susa'ya kadar uzayan, genel olarak atlı habercilerin eski çağ haberleşmelerini ve öte yandan da ticaretini gerçekleştirdikleri resmi bir devlet yoludur (Bakır 2011:54-57) .Üzerinde günümüzde de halen araştırmaların yapıldığı (French, 1998: 15 vdd.) Pers Kral Yolu'nun, Batı Anadolu'ya ulaştığı Sardeis ve Ephesus arasındaki

stratejik konumu itibariyle Hypaipa ile bağlantısız düşünülmesi mümkün görünmemektedir. Özellikle de Pers kutsal alanlarının mevcudiyeti ve Pausanias'ın burada tanık olarak detaylı şekilde aktardığı Persli bir rahibin (magos) ayin töreni en azından Hypaipa'nın Kral Yolu üzerinde dinsel bir uğrak yeri olarak önemine işaret etmektedir.

Kaynakça

- Bakır, T. (2011). *Balıkesir'in Eski Çağlardaki Valilik Merkezi : Daskyleion*. Balıkesir Valiliği.
- Bengisu, R. L. (1996). "Lydian Mount Karios", *Cybele, Attis & Related Cults. Essays in Memory of M.J. Vermaseren* (ed. E.N. Lane), Leiden , 1-36.
- Botha, L. (1988). "The Asiatic Campaign of Agesilaus-The Topography of the Route from Ephesus to Sardis", *Acta Classica* XXXI, 71-80
- Foss, C. (1978). "Explorations in Mount Tmolus", *California Studies in Classical Antiquity* 11, 21-60
- French, D. (1997). "Pre- and Early-Roman Roads of Asia Minor : A Hellenistic Station-stone from Ephesus", *Arkeoloji Dergisi* V-5, 189-196.
- French, D. (1998). "Pre- and Early-Roman Roads of Asia Minor : The Persian Royal Road" *İran* 36, 15-43
- Gezgin, İ.(2002). "Defensive Systems in Aiolis und Ionia Regions in the Achaemenid Period" :*Achaemenid Anatolia ,Proceedings of the first international symposium on Anatolia in the Achaemenid Period. (ed.T.Bakır)Bandırma 15-18 August 1997, 181-188.*
- Kalkan, H. & Yaldır, A. (2014a) "The Preliminary Archaeological Field Survey in Hypaipa" *Mediterranean Archaeology and Archaeometry* 14 (1) (Baskıda)
- Kalkan, H. & Yaldır, A. (2014b) "Antik Hypaipa Kenti ve Çevresi Yüzey Araştırması-2012" *35. Araştırma Sonuçları Toplantısı -Muğla* (Baskıda)
- Polat, G. (2005). "War der persische Satrap Autophradates von Sardeis der ursprüngliche Grabherr des Mausoleums in Belevi?" *Epigraphica Anatolica*. 38, 2005, 57-72
- Sevin, V. (1974). "Batı Anadolu'nun Az Bilinen Antik Bir Kenti Hypaipa Tarihi Üzerine Bir Araştırma" *Tarih Dergisi* 28/29 , 41-53
- Wyle, G. (1992). "Agesilaus and the Battle of Sardis", *Klio* 74, 118-130.

Extended English Abstract

Hypaipa is a city in ancient Lydia draws attention in terms of its geographical position and its important ruins that belong to Persian period. In respect of the date of establishment, it believes that Achaemenid Period had been formed in the effect of a temple of Anahita culture and solemn area. In particular, Artemis-Anaitis (Anahita) depictions on Hypaipa coins indicate that it has an importance as a center of worship of the emperor. Analogues of ancient bridges on Üzümlü-Ortaköy give an idea about the mobility of the city during the Roman period. Its increasing importance in this regard and its metropolitan status- even if it was short time- in Byzantine Period has revealed an enlarged view of the city. The first ancient text records reach from Roman period to the present day (Appianus- B.C.86)

Searches in 2012 have been conducted in order to determine the ruins of Hypaipa, to form its plan and its spread area, but its immediate surrounding and transportation connections have been evaluated in 2013. It has been understood that he ruins that determine the city's most large

boundaries in the studies are the arched wall extensions of Byzantine period. Increased population can be considered as an important factor in the expansion of the city. Bridge and ancient road connections that are available in terms of archaeological aspects may be related to the city's religious significance and transition point in the route of Sardis.

In this study, the recent findings related to the route links that we observed in Hypaepa Ancient City and its surrounding surface studies. Various opinions and findings on the route between Ephesus-Hypaepa and Sardis that Ionia rebels have walked on it are still available. In our studies, the area of this line between Üzümlü-Hypaepa have been tried to explain. Single arched three bridges on the Rahmanlar stream has an important role in the progression of Hypaepa. Indeed, the bridge which is located in the middle of them can provide to watch the natural gateway links to Hypaepa. We have observed that the route cuts in a rugged area that is not very high and can be exceeded from a narrow strait. Most likely, the intersection of swamps and marshes in the ancient period can be cause to a route flowed in the foothills of Tmolos.

The location of Hypaepa on this route has been mentioned. In particular, mountain roads that lie to Little Meander from north to south have been examined in detail and two roads have been determined that one of them is in the west, Lübbey Plateau; and the other is in the east, Subatan Plateau. Sardis-Subatan Plateau road lie directly to Hypaepa. It has been adopted that the road which its length is 35 km may be a route followed during the uprising in 499 BC. However, the mountain roads in north-south directions have been focused in this detailed study and there is no assessment on the route that lies from west to east.

Some studies related to the ancient city's transport system have been carried out during the surface studies in Hypaepa and its around in the summer of 2013. Some observations have been made by walking on the southern slopes of Tmolos from Sardis to Hypaepa and some remnants of a narrow road have been found. The descending road through the slopes on Little Meander bears city's acropolis. This short road between Ephesus-Sardis has a certain importance against all obstacles and challenges. "Υπεργνωῦ ἠβόλον" in a Greek inscription between IV and VI centuries can be used to express this road. In the second part of our study, the system that lies from Hypaepa to the west has been focused and some observations in Üzümlü Village in the west of the ancient city have been made. Our analyses have been started from Ortaköy in the south to Rahmanlar small stream that has 2.5 km length and it has been determined that there are three old bridges that provide to the east-west traffic in this part. The bridges on the Rahmanlar small stream are sole and round arched. Similarly, other three bridges on Uludere flows through Hypaepa become clear when the city is taken into consideration. Hypaepa which is cross roads of the roads that lie through the north of Kaystros Plain has a strategic location on Little Meander Valley. Sardis in this location is located on the route from Ephesus in the west, Dioshieron and Neikeia in the east.

During 2012 and 2013, our research on the province of Hypaipa ancient city provides important archeological proof that the bridges on both Rahmanlar small stream and Uludere river, which divides the city into two parts, played a crucial role on East to West transportation. Although this connection and transportation network documents Roman and Late Ancient Period, it must have been previously used as the shortest path to Hypaipa.

In order to find the path from Hypaipa to Subatan Plateau, which is accepted as the road revolutionist followed from Ephesus to Sardeis in 499 B.C., one has to go through the western region discovered in 2013. This line must have been an extension of the Persian Royal Road between Sardeis and Susa towards Ephesus in Western Anatolia. In other words, if Hypaipa was under Persian influence due to its holy places such as Anahita Temple of Achaemenid as ancient writers claim, the road between Ephesus, Hypaipa and Sardis, whose existence is discovered with the help of archeological data, might have been treated as a part of Royal Road. Particularly, the existence of Persian holy places and a religious ritual witnessed and told in detail by Pausanias indicate the importance of Hypaipa on the Royal Road at least as a religious resort if nothing else.